

WOHL LEGACY

COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK

"Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için Maurice Wohl Charitable Foundation'a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevazıydı. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğiydiler ve yaşamak onlar için vermek demektir."

Antlaşma ve Sevgi Eikev 5780

Geçtiğimiz haftaki *peraşanın* sonunda ve bu haftaki *peraşanın* başında ilginç bir ifade geçmektedir ve Tora'da bu ifadenin geçtiği yerler yalnızca bu ikisinden ibarettir. Söz konusu ifade: *a-berit ve-a-hesed* (Devarim 7:9) veya bu haftaki *peraşada* yer alan haliyle *et a-berit ve-et a-hesed* (Devarim 7:12) şeklindedir.

Bil ki, Tanrı'n *A-Şem* – O'dur Tanrı! Güvenilir Tanrı'dır; *berit* ve *hesedi*, O'nu sevenler ve emirlerini gözetenler için bin nesil boyunca korur (Devarim 7:9).

Eğer bu kanunlara dikkatinizi verir ve onları özenle uygularsanız, Tanrı'n *A-Şem*, atalarına yemin etmiş olduğu üzere, *berit* ve *hesedi* senin için koruyacaktır (Devarim 7:12).

Bu ifade gariptir. Tanrı ile Yisrael arasındaki ilişki, *berit*, yani antlaşma ile tanımlanmıştır. Esas olarak Tora'nın içeriği budur. Öyleyse *hesed* ile ilave edilen nedir?

Bu sözcük çevirmenler için sorun yaratır. *Peraşamızın* açılış pasuğu hakkında The Jewish Publication Society tarafından yapılan çeviri, "Ve eğer bu kurallara itaat eder ve onları dikkatle gözetirseniz, Tanrı'n *A-Şem*, [hakkında] atalarınıza ant içmiş olduğu antlaşmayı senin için sadakatle koruyacaktır" şeklindedir. Bu çeviriye göre *hesed*, "sadakat" sözcüğüyle karşılanmıştır ve "korumak" veya "gözetmek" fiilini nitelemekte olduğu şeklinde bir değerlendirmede bulunulmuştur. Bu çok zorlama bir çeviridir.

Yahudi olmayanların yaptığı bir çeviri, the New International Version, *a-berit ve-a-hesed* ifadesini bir "sevgi antlaşması" olarak çevirir. Bu çok Hıristiyan tarzı bir çeviridir. Bene-Yisrael ile Tanrı arasında girilen antlaşma, sadece sevgi değil, bir kanun antlaşmasıydı.

Arye Kaplan, *The Living Tora* kitabında bunu "Tanrı'n *A-Şem*, hakkında atalarınıza yemin etmiş olduğu antlaşmayı ve sevgiyi gözetecektir" şeklinde ifade ederek doğru çeviriyi

yapmıştır. “Sevgi antlaşması” değil, “antlaşma ve sevgi”. Ama hâlâ sormak gerekir: antlaşma nedir ve antlaşmadan farklı olan sevgi nedir?

Bu önemsiz bir konu gibi görünebilirdi – tabii eğer, Tanah’ta ender görülen bu ifadenin, Yahudi tarihinin kilit anlarında karşımıza çıktığı gerçeği olmasaydı. Örneğin bu ifade, Kral Şelomo’nun, Yeruşalayim’deki Bet-Amikdaş’ın ibadete adanması sırasındaki muhteşem duasında rol oynamaktadır:

“A-Şem, Yisrael’in Tanrı’sı; yukarıda Göklerde ve aşağıda Yeryüzünde senin gibi hiçbir Tanrı yoktur – Sen ki, tüm kalpleriyle Senin yolunda ilerleyen kullarınla olan *antlaşma ve sevgiyi* gözetirsin” (Melahim I 8:23).

Babil sürgününün ardından ulus Yeruşalayim’de Ezra ve Nehemya’nın etrafında toplandığı ve antlaşmayı yenilediği zaman, şöyle demişlerdi:

“Şimdi, Tanrı’mız, büyük, kudretli ve heybetli Tanrı, *antlaşmayı ve sevgiyi* gözetin; Asur krallarının günlerinden bu güne kadar krallarımızı, bakanlarımızı ve Koenlerimizi ve peygamberlerimizi ve atalarımızı ve [Senin] tüm halkını bulan tüm sıkıntılar, huzurunda önemsiz addedilmesin. (Nehemya 9:32).

Moşe’nin Yarden’in kıyılarında antlaşmayı yenilediği, Şelomo’nun Bet-Amikdaş’ı ibadete adadığı ve Ezra ile Nehemya’nın döneminde halkın kendisini yeniden Tanrı’ya adadığı bu kritik anlarda, bu büyük insanların her biri, Tanrı ve halk arasındaki ilişkiyi, bir *berit* ve *hesed*, bir antlaşma ve sevgi ilişkisi olarak tanımlamaya özen göstermişlerdir. Görüldüğü kadarıyla bunların her ikisi de gereklidir; öyle olmasaydı, birbirinden asırlarca uzak bu üç dönüm noktasında bu lisanı kullanmazlardı.

Öyleyse, *hesed*in anlamı nedir? Dikkat çekici biçimde, Rambam, *Şaşırılmışlar İçin Kılavuz* adlı eserinin son dan bir önceki bölümünü, *hesed*, *tsedaka* ve *mişpat* terimlerinin analizine adanmıştır. *Hesed* hakkında şöyle demektedir:

Pirke Avot açıklamalarımızda (5:7), *hesed* terimini, fazlalığı ifade eder şekilde açıkladık. Özellikle olağanüstü iyilik için kullanılır. Şefkat iki yolla uygulamaya geçirilebilir: birincisi, üzerimizde hiçbir hakkı olmayan kişilere şefkat gösteririz; ikincisi, hak eden kişilere, hak ettiklerinden daha fazla şefkat gösteririz... Yaratılış eyleminin ta kendisi, Tanrı’nın bir şefkat eylemidir: “Dedim, ‘Evren, şefkatle inşa edilir’” (Teilim 89:3)...¹

Üç terim arasındaki fark şudur: *Kanuni* yönden *mişpata* hakkım vardır. *Ahlaki* yönden, *tsedakaya* hakkım vardır. Ama *hesede* hiç hakkım yoktur. Bir kişi bana *hesed* ile davrandığı zaman, bu tam bir lütuf eylemidir. Onu hak etmek için hiçbir şey yapmamışım.

Rambam, Teilim’deki “Evren, şefkatle inşa edilir” cümlesini alıntılararak, yaratılışın saf bir *hesed* eylemi olduğunu kaydetmektedir. Kimse bir şeyi, o şey yaratılmayı hak ettiği için yaratmaz. Yaratılan şeyler, yaratılmalarından önce mevcut değildirler.

Bunu insani terimlerle daha kati bir şekilde tanımlayabiliriz. Rut kitabı, par excellence *hesed* eseri olarak bilinir: “Rabi Zera şöyle dedi: ‘Bu kitap, içinde manevi saflık veya kirlilikle, yasak olan veya olmayan şeylerle ilgili hiçbir şey içermiyor. Öyleyse neden yazıldı? Bize *hesed* eylemlerinin ödülünün ne kadar büyük olduğunu öğretmek için.’”²

¹ Şaşırılmışlar İçin Kılavuz, III:53.

² Rut Raba 2:14.

Kitapta iki kilit sahne vardır. İlki, kocası ve iki oğlundan yoksun kalan Naomi'nin Yisrael topraklarına geri dönmeye karar verdiği zamandır. İki gelinine şöyle der: "Geri dönün, her biriniz, annenizin evine. A-Şem size şefkat göstereceğin, tıpkı sizin, ölen kocalarınıza ve bana şefkat göstermiş olmanız gibi..." Naomi onlara, artık kendisine karşı hiçbir yükümlülükleri olmadığını söylemekteydi. Onun oğullarıyla evlenmişlerdi, ama şimdi dul kalmışlardı. Naomi'nin başka oğlu yoktu. Moavlı kadınlar olarak, Yisrael'de birer yabancı olacaklardı: oraya gitmek için bir sebepleri yoktu. Bana hiçbir şey borçlu değilsiniz, diyordu Naomi. Bana iyi davrandınız, iyi birer gelin oldunuz; ama şimdi yollarımızı ayırmamız gerekiyor.

İkinci konuşma, Rut, kendisine büyük bir dikkat ve özenle davranan Boaz'ın tarlasında tahıl toplamaya gittiği zaman gerçekleşir. Rut Boaz'a sorar: "Neden gözünde böylesine tanınmaya nail oldum ki beni – bir yabancıyı – fark ediyorsun?" Buradaki iki anahtar sözcük, "tanınma" ve "yabancı" sözcükleridir. "Tanınma", 'Bana, sanki bana karşı yükümlülüklerin varmış gibi davrandın' anlamına gelir. Ama "Ben bir yabancıyım". Buradaki "yabancı" terimi, insanların kendisine yönelik belli başlı görevlerle yükümlü oldukları bir "yabancı mukim" anlamında değildir. Tamamen yabancı, ilgisiz birini belirtmektedir. Rut, Boaz'a, "Bana hiçbir şey borçlu değilsin" demektedir.

İşte, Rut'u, üstün hesed kitabı haline getiren budur; başka bir deyişle, sizin üzerinizde hiçbir söz veya hak sahibi olmayan başka birine yapılan iyilik. Rut'un Naomi için yaptığı ve Boaz'ın Rut için yaptığı, mişpat veya tsedek değildir. Saf hesedir.

Şimdi gelin, konuya başladığımız soruya geri dönelim. Neden Moşe, Şelomo ve Nehemya, Yahudi halkıyla Tanrı arasındaki ilişkiyi tek bir kavramla – antlaşma – tanımlamakla yetinmemiş, buna ikinci bir fikir, yani bir sevgi eylemi anlamına gelen *hesedi* eklemiştir?

Bir antlaşma esas olarak karşılıklıdır. İki şahıs veya varlık birbirine karşı akit altına girer ve her biri belirli bir sorumluluğu taahhüt eder. Sinay Dağı'nda Tanrı tarafından yapılan tanım böyleydi: "Şimdi, eğer Bana tam olarak itaat eder ve antlaşmamı gözetirseniz, o zaman tüm uluslar içinde siz Benim özel hazinem haline gelirsiniz, çünkü tüm yeryüzü Bana aittir" (Şemot 19:5). *Eğer Benim halkıysanız, o zaman Ben de sizin Tanrı'nız olurum. Eğer Bana hizmet ederseniz, o zaman Ben de sizi mübarek kılarım. Her antlaşmanın bir "eğer – o zaman" niteliği vardır. Bu nedenle her antlaşma, doğasında kırılmandır. Moşe'nin Devarim kitabı boyunca vurguladığı nokta budur. Ülkeyi veya nimetlerini kanıksamayın. Eğer iyi davranırsanız, işler iyi gidecektir; ama eğer kötü davranırsanız, büyük tehlikeler sizi bekliyor olacaktır.*

Bu, antlaşmadır. Aksine, *hesed*, söz konusu olduğunda hiçbir "eğer – o zaman" ögesi yoktur. Alıcının ne kadar hak ettiğinden bağımsız olarak, tamamen verenin iyiliğinden kaynaklanarak verilir. Moşe, Şelomo ve Nehemya, antlaşmaya ek olarak *heseden* bahsettikleri zaman, Tanrı'dan, en temel öneme sahip, üstü kapalı bir istekte bulunmaktaydılar. Antlaşmaya tam olarak uymakta başarısız olursak bile, lütfen Tanrı'm, bize lütüfkâr ol, çünkü Sen, biz iyi olmadığımız zaman da iyisin ve biz hak etmediğimiz zaman da, Sana karşı hiçbir iddiamız olmadığı zaman da iyilik edersin – *ki le-olam hasdo* – çünkü O'nun *hesedi* ebedidir.

Peraşamızdaki pasuklar kulağa, koşula bağlı gibi gelmektedir: "Eğer bu kanunlara dikkatinizi verirseniz..., [o zaman] Tanrı'n A-Şem, atalarına yemin etmiş olduğu üzere, berit ve hesedi senin için koruyacaktır..." Bu ifade, hak ettiğimiz takdirde bize hesed gösterileceğini, hak etmediğimiz takdirdeyse gösterilmeyeceğini söylüyor görünmektedir. Ama öyle değildir. Behukotay peraşasındaki lanetlerin sonunda Tanrı şöyle demektedir: "Yine de, buna rağmen, düşmanlarının diyarında oldukları zaman, onları reddetmeyeceğim ve onlardan onları tamamen yok edecek, onlarla olan antlaşmamı bozacak kadar tiksineceğim: Ben, onların Tanrı'sı, A-Şem'im."

Antlaşmayı, biz bozsak bile, Tanrı bozmayacaktır ve bunun sebebi O'nun *hesedir*. Tanah, Tanrı ile Yisrael arasındaki ilişkiyi başlıca iki yolla tarif eder: bir karı-koca ve bir ebeveyn-

evlat. Bir karı-koca arasında boşanma olasılığı mevcuttur. Bir ebeveyn ve evlat arasında ise böyle bir olasılık yoktur. Araları açılabilir, ama ebeveyn hala evladın ebeveynidir ve evlat da hâlâ onların evladıdır. Evlilik bir antlaşmadır; ebeveynlik ise öyle değildir. Bizi yaptığımız herhangi bir şey nedeniyle terk etme, deriz Tanrı'ya, çünkü Sen bizim ebeveynimizsin ve biz de Senin evlatlarımız. *Hesed*, bir ebeveynin, çocuğu hak etse de etmese de ona duyduğu sevgi türüdür. *Hesed*, koşula bağlı olmayan lütuftur.

Hesedin, ahlaki yaşamın en yüksek edinimi olduğuna inanıyorum. Rut'un Naomi'ye ve Boaz'ın Rut'a yaptığı budur ve Yisrael'in en büyük kralı David bu şefkatin ürünüdür. **Karşılıklı fedakârlık – Ben senin için bunu yapayım ve sen de benim için şunu yap – sosyal hayvanlar arasında evrensel niteliğe sahiptir. *Hesed* ise öyle değildir. *Hesedle* Tanrı evreni yaratmıştır. *Hesedle* biz de, karanlık ve ümitsizliğin olduğu yere neşe ve ümit getiren ahlaki güzellik anlarını yaratırız.**

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

Rabbi Sacks'ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org sitesini ziyaret edin.

 @rabbisacks

© Rabbi Sacks Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.

